

ชื่อเรื่อง พจนานุกรมของขุนสมาหารหิตะคดี (โป๊ โปรรุคปุต์) ในฐานะเอกสาร
ประวัติศาสตรกฏหมายไทย

ผู้วิจัย นายเชาวลิต สมพงษ์เจริญ

สาขาวิชา นิติศาสตร

ปีการศึกษา 2557

บทคัดย่อ

พจนานุกรมกฏหมายของขุนสมาหารหิตะคดี (โป๊ โปรรุคปุต์) พิมพ์ครั้งแรกเมื่อพ.ศ. 2474 เป็นพจนานุกรมกฏหมายฉบับแรก (แต่จัดทำภายหลังพจนานุกรมทั่วไปของกรมตำรา กระทรวงธรรมการ ซึ่งในเวลานั้นเรียกว่า ปทานุกรม) ผู้แต่ง คือ ขุนสมาหารหิตะคดี (โป๊ โปรรุคปุต์) เป็นเนติบัณฑิตสยามที่ผ่านโรงเรียนกฏหมาย กระทรวงยุติธรรม เคยเป็นทนายความ ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ขุนสมาหารหิตะคดี (โป๊ โปรรุคปุต์) ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ส่วนประวัติและผลงานอื่นๆ เคยมีผู้ให้สัมภาษณ์ว่า ขุนสมาหารฯ สมัยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลังนั้น เป็นผู้เสนอแนะให้รัฐบาลผลิตเหรียญครึ่งสตางค์ขึ้น พจนานุกรมกฏหมายของขุนสมาหารหิตะคดี (โป๊ โปรรุคปุต์) บรรจุคำศัพท์กฏหมายหลายฉบับ ได้แก่ ประมวลกฏหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ประมวลกฏหมายอาชญาทหาร ร.ศ. 130 ประมวลกฏหมายแพ่งและพานิชย์ พ.ศ. 2469, 2471, และ 2473 พระธรรมนูญศาลยุติธรรม ร.ศ. 127 พระธรรมนูญศาลทหารบก พ.ศ. 2465 พระธรรมนูญศาลทหารเรือ ร.ศ. 127 พระธรรมนูญศาลทรัพย์สินฯลฯ พ.ศ. 2460 พระราชบัญญัติกฏมณเฑียรบาล และกฏเสนาบดี

ความสำคัญของพจนานุกรมของขุนสมาหารหิตะคดี (โป๊ โปรรุคปุต์) ในฐานะเอกสารประวัติศาสตรกฏหมายไทย ประการแรก การกำเนิดและพัฒนาการพจนานุกรมกฏหมายฉบับแรกของสยาม ขุนสมาหารหิตะคดี (โป๊ โปรรุคปุต์) มีแนวคิดและจุดมุ่งหมายในการทำพจนานุกรมกฏหมายเพื่อให้ผู้เรียนกฏหมายสมัยใหม่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับกฏหมายสมัยใหม่และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ได้ถูกต้อง ประการที่สอง การเรียนรู้พัฒนาการของกฏหมายสยามยุคจารีต ยุคหลักกฏหมาย และยุคกฏหมายเชิงเทคนิค สืบเนื่องจากพจนานุกรมกฏหมายของขุนสมาหารหิตะคดี (โป๊ โปรรุคปุต์) จัดเป็นเอกสารชั้นต้นเกี่ยวกับกฏหมายของสยาม สืบเนื่องจากพจนานุกรมดังกล่าวบรรจุคำศัพท์กฏหมายที่มีมาแต่ครั้งสมัยอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งเป็นการเรียนรู้พัฒนาการของกฏหมายสยามยุคจารีต ยุคหลักกฏหมาย และยุคกฏหมายเชิงเทคนิคสะท้อนให้เห็นจากคำศัพท์กฏหมาย และประการสุดท้าย มรดกภาษากฏหมายสยาม เนื่องจากพจนานุกรมกฏหมายเป็นเอกสารชั้นต้นที่มีคุณค่าในทางอักษรศาสตร์ อักษรวิธี ถ้อยคำสำนวนที่สามารถศึกษาเพื่อเรียนรู้และเข้าใจภาษากฏหมายในปัจจุบัน

Research Title	Law Vocabulary of Khun Samahanhitakhadee (Poo Poorakhup) is the important document of Thai legal History
Researcher	Mr. Chaowalit Sompongjaroen
Program	Laws
Academic Year	2014

ABSTRACT

Law Vocabulary of Khun Samahanhitakhadee (Poo Poorakhup) is the important document of Thai legal History which was 1st issued in B.E. 2474 (Bangkok Era). (The 1st law vocabulary, but it was printed after the General Vocabulary which has been created by the Texts Department from Ministry of Religious Affairs or “The Dictionary”), Khun Samahanhitakhadee (Poo Poorakhup) was the author who had been a lawyer and attorney. After the changing of Thai government in B.E. (Bangkok Era) 2475, He took a position of the Deputy Minister of Exchequer. His biography and contributions from was found by an interview that shown when he has occupied, he gave the suggestion to make a half satang coin to that government. Law Vocabulary of Khun Samahanhitakhadee (Poo Poorakhup) has been contained many of Law Vocabulary. There are the Criminal Code B.E.127 (Bangkok Era), the Provision of Military Law B.E.130 (Bangkok Era), the Civil and Commercial Code B.E. (Bangkok Era) 2469, 2471 and 2473, the Constitutional court B.E.127 B.E. (Bangkok Era), the Constitutional of Military Court B.E 2465 (Bangkok Era), the Constitutional of Marine B.E.127 (Bangkok Era), the Constitutional of Prize Court B.E.2460 (Bangkok Era), Act of Parliament, Royal Law and Ministerial Regulations.

The most particularly important Thai Legal History of Law Vocabulary of hunsamahanhitakhadee (Poo Poorakhup) was the origination and development of 1st establishing Law Vocabulary, Law Vocabulary of Khun Samahanhitakhadee (Poo Poorakhup) had notion and purpose of this text for the knowledge and comprehension about modern law educations of law students, also correctly law usability. 2nd particularly important was the Siam law development in traditional era, legal era and legal techniques era, according to Law Vocabulary of Khun Samahanhitakhadee (Poo Poorakhup) was a primary legal document of Siam, thus this document has containing law vocabulary which was originated in Ayuddhya to Rattanaosin era also was the Siam's law development education in traditional era, legal era and legal techniques era, that was affected by the law vocabulary. Finally, the last reason was the Siam language's Heritage, consequence of law vocabulary was a valuable literature, through the literary and expression that provided an educating for learning and comprehending about the Law through present.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยความช่วยเหลือจากบุคคลหลายท่าน ผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รศ.กำธร กำประเสริฐ ท่านเป็นผู้จุดประกาย และประสิทธิ์ประสาทวิชาประวัติศาสตร์กฎหมายไทยแก่ข้าพเจ้าเป็นคนแรกขณะที่ข้าพเจ้าได้ศึกษาชั้นปริญญาตรีนิติศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง จนนำมาสู่ความสนใจในการศึกษาวิจัยตามรายงานวิจัยฉบับนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชัยพีระภูมิ หิรัญโชติปรีชา ที่ปรึกษารายงานวิจัย ผู้ให้คำแนะนำ ให้ข้อมูล และความรู้ต่างๆ จนทำให้รายงานการวิจัยนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณะผู้วิจัยโครงการกฎหมายตราสามดวง : ประมวลกฎหมายไทยในฐานะมรดกโลก ผู้ให้ท่านแห่งความรู้เกี่ยวกับกฎหมายตราสามดวง ส่งผลให้รายงานการวิจัยสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคุณพ่อสาลี คุณแม่อุไร ผู้เป็นทั้งกำลังภายในยามเหนื่อยล้า กำลังใจในยามสิ้นหวัง และกำลังทรัพย์ในยามขาดแคลนตั้งแต่ต้นจนจบ และน้องวิรวรรณ สมพงษ์เจริญ น้องสาว อาจารย์สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ผู้มีความรู้ด้านกฎหมายตราสามดวง และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายตราสามดวงให้กับผู้วิจัยได้อย่างละเอียดลึกซึ้งที่สุด

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติที่ได้มอบโอกาสให้ผู้วิจัยได้ทำงานวิจัยชิ้นนี้

ด้วยความเมตตากรุณาของท่านผู้มีพระคุณทั้งหลายที่มีต่อผู้วิจัยข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ตั้งใจศึกษาและค้นคว้าข้อมูลต่างๆ ให้ครบถ้วนที่สุด หากงานวิจัยฉบับนี้เป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษาของงานของผู้วิจัย ผู้วิจัยขอขอบคุณความดีนี้ให้กับท่านผู้มีพระคุณดั่งที่กล่าวเอาไว้ข้างต้น แต่หากงานวิจัยนี้มีข้อบกพร่อง ผู้วิจัยขอยอมรับข้อบกพร่องนั้นเอาไว้แต่เพียงผู้เดียว

เชาวลิต สมพงษ์เจริญ

30 กันยายน 2558

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย	1
วัตถุประสงค์ของงานวิจัย	5
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	5
สมมุติฐาน	8
กรอบแนวคิดในการวิจัย	8
ขอบเขตของการวิจัย	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	9
บทที่ 2 ลักษณะสังคม การเมืองและการปกครองสังคมสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4-7 .	10
ลักษณะสังคม การเมืองและการปกครองสังคมสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4-7 ...	10
บทที่ 3 การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ทางสังคมตั้งแต่รัชกาลที่ 4 ถึง พ.ศ. 2475 ใน	
พจนานุกรมกฎหมายของขุนสมุหราชฤทธิสุนทร (ไพบี โปรรุคปต์)	32
ประวัติและความเป็นมาของพจนานุกรมกฎหมายของขุนสมุหราชฤทธิสุนทร (ไพบี โปรรุคปต์)	32
การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ทางสังคมตั้งแต่รัชกาลที่ 4 ถึง พ.ศ. 2475 ในพจนานุกรม	

กฎหมายของชุมชนอาหารหิตะคดี (โป๊ โปรรุคปุต์)	33
บทที่ 4 ความสำคัญของพจนานุกรมของชุมชนอาหารหิตะคดี (โป๊ โปรรุคปุต์) ในฐานะ	
เอกสารประวัติศาสตร์กฎหมายไทย	54
การกำเนิดและพัฒนากฎหมายพจนานุกรมกฎหมายฉบับแรกของสยาม	54
การเรียนรู้พัฒนาการของกฎหมายสยามยุคจารีต ยุคหลักกฎหมายและยุคกฎหมาย	
เชิงเทคนิค	54

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 บทสรุป	61
บรรณานุกรม	69